

Hukuka Aykırı Delillerde Mutlak-Nispi ve Maddi-Şekli Hukuka Aykırılık Ayırımının Değerlendirilmesi^(*)

Evaluation of Distinctions Between Absolute-Relative and Material-Formal Illegal Evidence

Alaaddin EGEMENOĞLU^(**)

Öz:

Suçun kanuni tanımına uygun olan eylemin gerçekleştirilmesinden sonra yargılamaya yapılması ve gerçeğin ortaya çıkarılması, Ceza Muhakemesi Hukuku bilim dalının konusunu oluşturmaktadır. Ancak burada amaç, katı olarak suçun sanık tarafından işlendiğini ortaya çıkarmak değildir. Asıl amaç, tarafların söylemlerinden etkilenmeden deliller vasıtasıyla maddi gerçeğe ulaşmaktır.

Delil olmadan ceza muhakemesi ilerleyemez. Ancak delillere ulaşırken insan hakları ihlallerine dikkat edilmeli, maddi veya şekli hukuka aykırılıktan kaçınılmalıdır. Bu şekilde delil elde edilmesi halinde muhakeme sürecinden dışlanacaktır. Deliller, gerek Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda gerekse 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda mutlak hukuka aykırılık anlayışı benimsenerek güvence altına alınmıştır.

En önemli ispat vasıtası olan delillerin hüküm verilebilmesi için yeterli olmadığı ve şüphenin giderilemediği bir muhakemede hâkim, şüpheden sanık yararlanır ilkesini uygulayarak sanığın beraatine karar vermektedir. Hukuka uygun yöntemler kullanarak delil elde edilmesi geçmişte ve günümüzde en büyük problemlerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerçekten özellikle geçmişte başvuru ile delil elde edilmesi gibi hukuka aykırılıklar maddi gerçeğe gölge düşürmekte ve masum kişilerin sırf eziyetten kurtulmak için suçu ikrar etme gibi haksız sonuçlara yol açmaktadır. Bu anlamda delildeki hukuka aykırılığın türü üzerine görüşler ortaya çıkmıştır. Doktrinde maddi-şekli ve mutlak-nispi hukuka aykırılık ayırımı geliştirilmiştir. Kanunumuzda mutlak değerlendirme yasağı ön planda olsa da doktrinde ve bazı Yargıtay kararlarında Alman ceza muhakemesi sisteminden etkilenerek nispi değerlendirme yasağına imkân tanınan görüşler benimsenmiştir. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Alman Ceza Muhakemesi Kanunu

^(*) Araştırma Makalesi / *Research Article*

Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih: 14.01.2025

Yayınlanmasının Kabul Edildiği Tarih: 12.03.2025

DOI: <https://doi.org/10.58733/imhfd.1617371>

Bu makaleye atf için: EGEMENOĞLU, Alaaddin, "Hukuka Aykırı Delillerde Mutlak-Nispi ve Maddi-Şekli Hukuka Aykırılık Ayırımının Değerlendirilmesi", **İMHFD**, C. 10, S. 1, 2025, s. 93-119

^(**) *Dr. Öğr. Üyesi*, İstanbul Medipol Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Anabilim Dalı, İstanbul - Türkiye

E-posta: aegemenoglu@medipol.edu.tr

Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-9654-8796>

mutlak değerlendirme yasağını kabul etmektedir. Ancak doktrin ve Alman Federal Mahkemesi hukuka aykırı delillerin kullanılmasına imkân veren çeşitli kriterler ile istisnalar getirmiştir. Bu çalışmada, ceza muhakemesinde delil kavramı, özellikleri, delil yasakları ve hukuka aykırı delil ayrımları ile hukuka aykırı elde edilen delillerin ceza muhakemesinde kullanılıp kullanılmaması konusundaki farklı görüşler, doktrin ve yargı kararları ışığında incelenecek ve bu meseleye dair mevcut anlayışlar değerlendirilerek hukuki kanaat ortaya koyulacaktır.

Anahtar Kelimeler:

Delil, İspat, Mutlak-Nispi ve Maddi-Şekli Hukuka Aykırı Delil, Delil Yasakları, Delil Serbestisi İlkesi.

Abstract:

Conducting a trial and revealing the truth after the commission of the act in accordance with the legal definition of the crime constitutes the subject of Criminal Procedure Law. However, the aim here is not strictly to reveal that the crime was committed by the defendant. The main purpose is to reach the material truth through evidence without being influenced by the statements of the parties.

Criminal proceedings cannot proceed without evidence. However, while accessing the evidence, human rights violations should be taken into consideration and material or formal illegality should be avoided. If evidence is obtained in this way, it will be excluded from the judicial process. Evidence is secured by adopting the understanding of absolute illegality in both the Constitution of the Republic of Türkiye and the Criminal Procedure Code No. 5271.

In a proceeding where the evidence, which is the most important means of proof, is not sufficient for a verdict and the doubt cannot be eliminated, the judge decides on the acquittal of the accused by applying the principle that the accused benefits from the doubt. Obtaining evidence using lawful methods has been one of the biggest problems in the past and today. Indeed, unlawful methods such as obtaining evidence through torture, which have been used in the past, cast a shadow on the material truth and lead to unfair consequences such as innocent people confessing to the crime just to get rid of torture. In this sense, opinions have emerged on the type of illegality in evidence. In the doctrine, the distinctions of material-formal and absolute-quantitative illegality have been developed. Although the prohibition of absolute evaluation is at the forefront in our law, there are opinions in the doctrine and in some Court of Cassation decisions, which are influenced by the German criminal procedure system and allow for the prohibition of relative evaluation. Criminal Procedure Code No. 5271 and the German Criminal Procedure Code recognize the absolute prohibition of evaluation. However, the doctrine and the German Federal Court have introduced various criteria and exceptions that allow the use of unlawful evidence. In this study, the concept of evidence in criminal procedure, its characteristics, evidence prohibitions, and illegal evidence distinctions, as well as different opinions on whether evidence obtained illegally can be used in criminal proceedings will be examined in the light of doctrine and judicial decisions, and the legal opinion will be revealed by evaluating the current understanding of this issue.

Keywords:

Evidence, Proof, Absolute-Relative and Material-Formal Unlawful Evidence, Prohibitions of Evidence, Principle of Freedom of Evidence.

GİRİŞ

Ceza muhakemesi, toplumun huzur ve güvenliğini sağlamak amacıyla adli kolluk vasıtasıyla toplanan delillerden yola çıkılarak suç işlendiği iddia edilen olayların ve şüphelilerin/sanıkların soruşturulduğu/kovuşturulduğu bir süreçtir. Bu süreçte, ceza muhakemesi hukukunun temel ilkeleri doğrultusunda maddi gerçeğe ulaşmak önem arz etmektedir.

Ceza muhakemesinde delil serbestisi ilkesi hâkimdir. Yani hukuka uygun yöntemlerle elde edilen her türlü delil, yargılamada kullanılabilir. Ancak, bu serbestinin de bir sınırı bulunmaktadır. Delil yasakları, hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillerin yargılamada kullanılmasını engeller ve adil yargılamanın tesisi için hukukun üstünlüğü ilkelerinin korunmasını sağlar.

Ceza muhakemesinin amacı işlenen suçun tespiti, suç işlediği iddia edilen kişinin bulunarak muhakemeye katılımının sağlanması ve nihayetinde hâkimin önüne gelen ihtilafı hüküm türlerinden bir ile neticelendirmesidir. Bu amaca ulaşmak adına maddi gerçek araştırılmaktadır. Bu noktada, maddi gerçeği bulabilmek için kullanılan delillerin hukuka uygunluğu büyük bir öneme sahiptir. Hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen deliller, sanığın haklarını ihlal etmekle kalmaz, aynı zamanda yargılama sürecinin adil bir şekilde yürütülmesini de tehlikeye atar. Bu nedenle, ceza muhakemesindeki delil değerlendirmeleri, yalnızca maddi gerçeği bulma amacına hizmet etmekle sınırlı değildir. Aynı zamanda insan hakları ihlallerinin önlenmesi, adil yargılanma hakkının korunması ve hukuk güvenliğinin sağlanması için de büyük bir rol oynar.

Yargılamada, her türlü delil, hâkim tarafından vicdani kanaat ile değerlendirilirken, hukuka aykırı bir şekilde elde edilen delillerin hükme esas alınmaması gerektiği konusu, ceza yargılamasının temel ilkelerinden biridir. Zira delil elde etme sürecinde hukuka aykırı bir yöntem kullanılması yalnızca sanığın haklarına zarar vermekle kalmayıp, yargılamanın güvenilirliğini ve doğruluğuna da zedelemektedir.

Günümüz ceza muhakemesinde hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillere yaklaşım gerek Türk gerekse Alman uygulama ve doktrininde uzun süredir tartışılan önemli bir konudur. Ceza muhakemesinin temel ilkelerinden biri olan adil yargılanma hakkı, delillerin hukuka uygun şekilde elde edilmesi gerektiğini vurgular. Ancak, uygulamada, hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillerin ceza muhakemesinde nasıl değerlendirileceği konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Hukuka aykırılık, sadece şekli bir eksiklik değil, aynı zamanda sanığın temel haklarının ihlali anlamına da gelebilir. Bu bağlamda, mutlak ve nispi değerlendirme yasağı gibi farklı yaklaşımlar, bu delillerin yargılamada nasıl kullanılacağına dair belirleyici olmaktadır.

I. DELİL KAVRAMI VE ÖZELLİKLERİ

Ceza yargılamalarında, gerçeği arayan yargılama özneli belirli araçlara başvurmak zorundadır. Bu araçlara ispat araçları veya deliller denir¹. Delil, yargılamaya konu olan olayın aydınlatılması ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için kullanılan araçlardır².

Geçmişte meydana gelen olayla bir şekilde bağlantısı olan, olayı yansıtan ve olayın nasıl gerçekleştiğinin belirlenmesi açısından önem taşıyan, akıl ve mantık ile örtüşen her araç delildir³. Bu araçların türleri; şüpheli/sanık ifadeleri, tanık ifadesi, mağdur ve müşteki ifadesi, belgeler, uzman görüşleri, olay yerinin gösterilmesi, maktulün teşhisi ve adli muayene, otopsi, teşhis, bilimsel deliller, belirti delilleri ve bunların dışında yargılamada ispat aracı olarak kullanılabilen her türlü delil şeklinde sayılabilir⁴.

İspat vasıtasının delil olarak nitelendirilebilmesi adına bir şekilde olayı temsil etmesi veya yansıtması yeterli değildir. Delil olabilecek ispat vasıtalarının bazı özellikleri de taşıması gerekir. Bu özellikler şu şekilde sayılabilir⁵;

- 1- Deliller, ceza muhakemesine konu uyumsuzluğu doğuran olayın bütününe ya da bir parçasını ispat edebilecek nitelikte olmalıdır.
- 2- Deliller elde edilebilir olmalıdır.
- 3- Deliller akla ve gerçeğe uygun olmalıdır.
- 4- Deliller ispat bakımından önemli olmalıdır (CMK m.206/2-b).
- 5- Deliller hukuka uygun, genel ve vakıaları temsil edici nitelikte olmalıdır.

¹ ÇINAR, Ali Rıza, "Hukuka Aykırı Kanıtlar", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2004, S. 55, s. 34.

² GEDİK, Doğan / TOPALOĞLU, Mahir, *Ceza Muhakemesinde İspat ve Şüphenin Sanık Lehine Yorumlanması*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s. 32.

³ ERYILMAZ, Ali, *Ceza ve Disiplin Hukukunda Hukuka Aykırı Delil*, HUKAB Yayınları, Ankara, 2013, s. 23.

⁴ GEDİK/TOPALOĞLU, s. 38-92.

⁵ ÖZTÜRK, Bahri / TEZCAN, Durmuş / ERDEM, Mustafa Ruhan / GEZER, Özge Sırma / KIRIT, Yasemin Saygılar / ALAN, Esra / ÖZAYDIN, Özdem / TÜTÜNCÜ, Efsar Erden / VİLLEMİN, Derya Altınok / TOK, Mehmet Can, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 18. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 295; CENTEL, Nur / ZAFER, Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 19. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 259; ÜNVER, Yener / HAKERİ, Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt III*, 20. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023, s. 1775-1776; YENİSEY, Feridun / NUHOĞLU, Ayşe, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 542-544; ŞAHİN, Cumhur / GÖKTÜRK, Neslihan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 15. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 405-406.

Bu özellikleri taşımayan bir ispat vasıtasına teknik olarak delil denilemez⁶. Bu tür delillerin yargılamaalarda kullanılması da mümkün değildir. Nitekim Yargıtay'ın bir kararında; iş yerinde yapılan arama sonucunda 200 paket güm-rük kaçağı sigara ele geçirildiği, aramanın ne mahkeme kararıyla ne de gecik-mesinde sakınca olduğu gerekçesiyle savcılık tarafından verilmiş bir karar ile gerçekleştirilmemesi yapılan aramanın usule ve yasaya aykırı olması, bu şekilde el koyulan delillerin hukuka aykırı olması, hukuka aykırı yöntemlerle elde edi-len delillerin hükme esas alınamaması hususları dikkate alınarak ilk derece mahkemesinin kararı bozulmuştur⁷.

II. DELİL YASAKLARI VE HUKUKA AYKIRI DELİLLER

Hukuka aykırı delil ile hukuka aykırı delillerin değerlendirilmesi kavramla-rı aynı amaca hizmet ediyor olsa da birbirinden farklı kavramlardır⁸. Delil ya-sakları kavramı, hem hukuka aykırı şekilde delil elde etme yasağını, hem de söz konusu delilin duruşmada ikame edilmesi ve değerlendirilmesi yasaklarını kap-samaktadır⁹. Hukuka aykırı delil kavramı ise, ceza muhakemesinin temel ilkele-rine ve ilgili yasal mevzuata aykırı şekilde elde edilen delilleri ifade etmektedir¹⁰. Bu deliller türü ne olursa olsun kapsam dışı kalmaktadır¹¹.

AY m.38/6 ve CMK m.206/2-a dayanan delil yasakları, sanığın ceza muha-kemesinin bir objesi değil, aksine aktif bir süjesi olduğunu güvence altına alır. Bu yasaklar, sanığın haklarını koruyarak yargılamanın dürüst ve adil bir şekilde yürütülmesini sağlar¹².

Özellikle şartlarını karşılamadan başvuru koruma tedbirleri ile delil elde edilmesi mutlak hukuka aykırılık kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

⁶ ÖZBOYACI, Alper, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Delil Yasakları**, Kazancı Hukuk Yayınevi, İstanbul, 2008, s. 15.

⁷ Yargıtay 7. CD, E. 2014/1059, K. 2015/21880, 18.11.2015, (Çevrimiçi) <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 15.01.2025.

⁸ ÖZDEMİR, Sibel Damla, "Hukuka Aykırı Delillerin Uzak Etkisi (Zehirli Ağacın Meyvesi Zehirli Olur Kuralı)", **Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye 80. Yıl Armağanı**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 574.

⁹ KOCA, Mahmut, "Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi Yasağı", **Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2000, C. 4, S. 1-2, s. 107.

¹⁰ DÜLGER, Murat Volkan, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Dışlama Kuralı ve Hukuka Aykırı Delille-rin Uzak Etkisi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, s. 66.

¹¹ EISENBERG, Ulrich, **Beweisrecht der StPO**, 8. Auflage, C.H. Beck Verlag, München, 2012, kn. 348.

¹² ÖZTÜRK, Berna, "Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi Sorunu", **Ankara Hukuk Fakültesi Öğrencilerinin Fakültelerine Armağanı**, Ankara, 2008, s. 667.

Örneğin kolluk kuvvetleri sulh ceza hâkimi kararına istinaden belirli bir bölgede rutin kaba üst araması yaparken suçun maddi konusunu teşkil edecek bir delile ulaşılmışsa bu önleme araması kapsamındadır. Önleme araması ile delil elde edilmesi halinde hukuka aykırı delil söz konusu olmayacağından hükme esas alınabilecektir¹³. Ancak adli arama kararı alınması gereken bir durumla karşılaşılmaması halinde (CMK m.119) önleme aramasına istinaden yapılan arama üzerine delil elde edilirse hukuka aykırı delil olduğundan mutlak değerlendirme yasağı kapsamındadır¹⁴. Şartlarını taşımayan koruma tedbirine başka bir örnek maddede sınırlı sayılan suçlardan biri olmasa bile iletişimin tespiti kararı verilmesidir (CMK m.135)¹⁵.

Yargıtay, usulüne uygun arama kararı olmamasına rağmen arama yapılması halinde elde edilen delillerin hukuka aykırı olduğuna ve hükme esas teşkil etmeyeceğine karar vermiştir¹⁶. Başka bir kararında CMK m.134 kapsamında

¹³ “Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği’nin 27. maddesinde belirtilen önleme araması kararına istinaden sanığın aracında arama yapılabilmesi için umma derecesinde makul şüphenin kolluk görevlilerinde oluştuğunun ve Mahkemece verilen önleme araması kararı doğrultusunda ölçülü bir şekilde arama işlemi gerçekleştirilerek suça konu sigaraların ele geçirildiğinin, bu hâliyle hukuka aykırı yöntemle elde edilen bir delil bulunmadığının kabulü gerekmektedir.” Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2022/7-514, K. 2023/327, 31.05.2023; Aynı yönde bkz. Yargıtay 7. CD, E. 2021/27520, K. 2024/8111, 01.10.2024; Yargıtay 7. CD, E. 2021/300, K. 2024/2206, 04.03.2024, (Çevrimiçi) <https://kazanci.com.tr>, E.T. 05.03.2025.

¹⁴ “Somut bir suçun işlendiği şüphesi varsa önleme araması değil ancak adli arama yapılabileceği, adli arama kararı gerektiren bir olayda, önleme araması kararına dayanılarak ya da koşullarına uygun olmayan arama kararı üzerine yapılan aramanın hukuka aykırı olduğu, somut olayda, Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 116, 117 ve 119. maddelerine uygun şekilde adli arama kararı alınmadan, olaydan önce verilen önleme araması kararına dayanılarak, sanığın işlettiği büfeye kolluk ekiplerince gidilerek arama yapılmasının hukuka aykırı olduğu, bu arama sonucu bulunan kaçak sigaralar ise hem suçun maddi konusu hem de suçun delili olup hukuka aykırı yöntemle elde edildiğinden, hükme esas alınamayacağından, tüm dosya kapsamına göre sanık hakkında kurulan beraat hükmünde sonucu itibarıyla bir isabetsizlik görülmemiştir.” Yargıtay 7. Ceza Dairesi, E. 2021/2853, K. 2024/5562, 21.05.2024; Aynı yönde bkz. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2023/10-255, K. 2023/499, 04.10.2023; Yargıtay 8. CD, E. 2021/11220, K. 2023/4209, 06.06.2023, (Çevrimiçi) <https://kazanci.com.tr>, E.T. 05.03.2025.

¹⁵ “Dosya kapsamında alınan iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması kararının örgütlü hırsızlık suçundan verildiği, gerçekleştirilen iletişimin denetlenmesi sırasında elde edilen delillerin katalog suçlar arasında yer verilmeyen görevi kötüye kullanma suçunun ispatında kullanılmasına yasal olanak bulunmadığı, iletişimin tespiti tutanaklarına istinaden alınan ikrarların da kanunda gösterilen hukuka uygun yöntemlerle tespit edilmediğinden suçun sübutunda delil olarak değerlendirilemeyeceği ve 5271 Sayılı Kanun’un 217/2. maddesine göre hükme esas alınamayacağı, hukuka aykırı nitelikteki söz konusu deliller dışlandığında, sanıkların savunmalarının aksine mahkumiyetlerine yeterli her türlü kuşkudan uzak, somut ve yasal delil de elde edilemediğinden yüklenen suçtan beraatlerine karar verilmesi gerekirken yanlış değerlendirilmeler sonucu yazılı şekilde mahkumiyetlerine hükmolunması” Yargıtay 5. CD, E. 2021/14059, K. 2024/9633, 26.9.2024; Aynı yönde bkz. Yargıtay 5. CD, E. 2022/4752, K. 2024/2, 08.01.2024; Yargıtay 5. CD, E. 2021/9790, K. 2023/10649, 06.11.2023 (Çevrimiçi) <https://kazanci.com.tr>, E.T. 05.03.2025.

¹⁶ “Sanığa ait iş yerinde vergi dairesi görevlilerince yapılan denetimde, masa çekmesinde farklı markalarda 43 paket kaçak sigaranın ele geçirildiği olayda; denetim memurlarının yetkilerinin yalnızca iş yerinde açıkta bulunan tütün mamülleri üzerinde bandrol denetimiyle sınırlı olduğu, bu denetim yetkisinin gizlenmiş ya da saklanmış yerleri açtırma ve kontrol etmeyi kapsamadığı, direnme kararına konu sigara-

elkoyma yapılırken bütün verilerin yedeklenmesi ve istenilmesi halinde bu yedeklerin bir kopyasının sanığa verilmesi gereğinin yerine getirilmediği için elde edilen delilleri hukuka aykırı kabul etmiştir¹⁷.

Delil yasaklarının en önemli işlevi hukuk dışı yöntemlere başvurmak suretiyle insan haklarının ihlal edilmesinin önüne geçerek maddi gerçeğin bulunmasına hizmet etmesidir¹⁸. Delil yasakları işkence ile mücadelede kullanılan vasıtalarından birisidir. Nitekim işkence ile elde edilen deliller yargılamada kullanılmaz ve hükme esas teşkil etmez¹⁹. Zira bu şekilde elde edilen deliller maddi gerçeği yansıtmazlar. Bununla birlikte delil yasakları kolluk kuvvetlerini disipline etme işlevi de görür²⁰; hukuka uygun davranmalarını teşvik ederek keyfi uygulamaların önüne geçer.

Günümüzde kolluk kuvvetlerinin hukuka aykırı olarak işkence ile delil elde etmesi eskiye göre azalmasına rağmen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) "Gäfgen" kararında²¹ yakın zamana kadar kullanılmaya devam edildiği görülmektedir. Kararda, on bir yaşındaki bir çocuğun hayatını kurtarma amacıyla şüpheli Magnus Gäfgen'den işkence tehdidiyle alınan ifadenin yargılamanın adil olup olmadığı ve mahkemenin kararını etkileyip etkilemediği değerlendirilmiştir. Hem Alman mahkemeleri hem de AİHM, işkence tehdidiyle alınan

ların çekmece içerisinde bulunması hâlinde ise kolluk görevlileri durumdan haberdar edildikten sonra Cumhuriyet Savcısı tarafından verilmiş bir yazılı arama izni, Cumhuriyet Savcısına ulaşılamaması hâlindeyse kolluk amirince verilmiş yazılı arama emri alındıktan sonra dava konusu sigaralara el konulabileceği, idari denetimle sınırlı yetkisi olan memurlara sanığın kendi rızası ile masa çekmesinde bulunan kaçak ve bandrolsüz sigaraları teslim etmesinin de ele geçen eşyanın yasak delil niteliğinde olduğu gerçeğini değiştirmeyeceği, bu hâliyle CMK'nın 217. maddesine aykırı olan bu delilin hükme esas alınmayacağı kabul edilmelidir." Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2020/7-231, K. 2022/140, 01.03.2022; Aynı yönde değerlendirme için bkz. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2021/10-148, K. 2022/566, 20.09.2022 (Çevrimiçi) <https://kazanci.com.tr>, E.T. 05.03.2025.

¹⁷ "Engel bir durum bulunmadığı hâlde el koyma işlemi sırasında sistemdeki bütün verilerin yedeklenmesi gerektiği ve istenmesi hâlinde bu yedekten bir kopya çıkartılarak arama sırasında hazır bulunan sanığa verilmesi gerektiğinin gözetilmemesi suretiyle CMK'nın 134. maddesinin üç ve dördüncü fıkralarına aykırı hareket edilmesi sebebiyle usulüne uygun olmayan elkoyma işlemi sonucu suçta sabit disklerden elde edilen verilerin hukuka aykırı olarak elde edilen delil niteliğinde olduğu ve Anayasa'nın 38. maddesinin altıncı fıkrası ile CMK'nın 206. maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendi, 217. maddesinin ikinci fıkrası ile 230. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi uyarınca hükme esas alınamayacağı anlaşılmakla dosyada mevcut bulunan diğer delillerin karar yerinde gösterilip tartışılarak sonucuna göre sanıkların hukuki durumlarının belirlenmesi gerektiği kabul edilmelidir." Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2016/8-544, K. 2020/127, 25.02.2020 (Çevrimiçi) <https://kazanci.com.tr>, E.T. 05.03.2025.

¹⁸ AYDIN, Devrim, **Ceza Muhakemesinde Deliller**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014, s. 221.

¹⁹ GÖKCEN, Ahmet / ÇAKIR, Kerim, "Ceza Muhakemesinde Delil, Delillerin Muhafazası, Toplanması, Değerlendirilmesi ve Delil Yasakları", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağanı, 2019, C. 21, Özel Sayı, s. 2935.

²⁰ GÖKCEN/ÇAKIR, s. 2939.

²¹ Strasbourg, 01.06.2010 tarihli ve 22978/05 başvuru numaralı AİHM'in Gäfgen v. Almanya Kararı, (Çevrimiçi) [https://hudoc.echr.coe.int/tur/{%22itemid%22:\[%22001-99015%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/tur/{%22itemid%22:[%22001-99015%22]}), E.T. 03.01.2025.

ifadenin hukuka aykırı olduğunu ve yargılamada kullanılmayacağını şüpheliye önceden bildirdiklerini vurgulamalarına rağmen şüphelinin kendi rızasıyla verdiği ifadelerin doğruluğunu kontrol etmek amacıyla elde edilen maddi delillerin kullanılmasının adil yargılanma hakkını ihlal etmediği sonucuna varmışlardır. AİHM hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delilden yola çıkılmasa bile (uzak etki) ilgili delilin en nihayetinde ve kaçınılmaz bir şekilde ortaya çıkabileceği ifade edilebiliyorsa delil değerlendirme yasağı kapsamında olmaması gerektiğine karar vermiştir.

III. DELİL SERBESTİSİ VE HUKUKA AYKIRI DELİLLER

Ceza muhakemesi, yargılama faaliyetinde bulunarak maddi ceza hukukunda yapılan suçun nitelendirilmesine ilişkin tespitlerin bir hükümlerle sonuçlandırılmasını amaçlar. Bu nedenle 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'na²² (CMK) uygun olarak yapılan iddia, savunma ve yargılama niteliğindeki faaliyetler ceza muhakemesi hukukunun konusunu oluşturmaktadır²³.

Hukuk davalarından farklı olarak, ceza davalarında, karar verilene kadar yargılamanın her aşamasında mahkemeye delil sunulabilir ve mahkemede tartışılabilir²⁴. Karar verildikten sonra, kararın geçerliliğini etkileyebilecek yeni olgular veya yeni deliller ortaya çıkarsa ve bunlar sanığın yeniden yargılanması durumunda daha az ceza almasını gerektiriyorsa veya beraatle sonuçlanma olasılığı varsa, yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilir²⁵. Bu nedenle ceza muhakemesinde deliller önemli bir ispat aracıdır ve delil serbestisi ilkesi geçerlidir. Ancak hiçbir delil hâkimi kati suretle bağlamaz. Delillerin ispat gücü hâkim tarafından değerlendirilir²⁶. Hâkim yargılamaya konu somut olayla illiyet bağı bulunan her türlü belirti, beyan veya belge, delil olarak kullanılabilir. Delil serbestliğinin en önemli sınırı, hukuka aykırı yöntemlerle elde edilmesiyle ortaya çıkar; ancak delilin hukuka aykırılığı yalnızca elde edilme yöntemiyle sınırlı olmayıp, örneğin delilin değerlendirilmesinde (teknik delilin bilirkişi tarafından incelenmemesi) ya da muhafazasında (delil güvenlik zincirinin bozulması) yaşanan sorunlar da delili hukuka aykırı veya değerlendirilemez hale getirebilir.

²² RG. 17.12.2004, S. 25673.

²³ ÖZTÜRK, Bahri, vd. s. 27.

²⁴ KARABULUT, Ferhat / KARAPAZARLIOĞLU, Ersin / TOSUN, Hamza, "Ceza Muhakemesinde Delil Kavramı ve Kovuşturma Sürecinde Hâkimlerin Delil Algısı", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2015, S. 120, s. 390.

²⁵ CENTEL/ZAFER, s. 967.

²⁶ ÜNVER/HAKERİ, s. 1871.

Ceza yargılaması delil olmadan başlayamaz ve devam edemez²⁷. Ceza muhakemesine delil serbestisi ilkesi hakimdir. Bu ilke uyarınca iddia ve savunma süjeleri delil özelliklerini taşıyan her türlü ispat aracını yargılamada kullanabilir²⁸. Hâkim, tüm bu unsurları göz önünde bulundurarak vicdani kanaatine göre delilleri değerlendirir (CMK m.217/1)²⁹. Ancak, hukukun üstünlüğü ilkesinin bir gereği olarak, takdir yetkisi hukuk kurallarının belirlediği çerçevede ve keyfilikten uzak bir şekilde kullanılmalıdır. Aksi takdirde, insan haklarına saygı ve hukuk güvenliği ilkeleri anlamsız kalacaktır³⁰.

Delil serbestisi ilkesinin sınırı delil yasaklarıdır. Her ne kadar amaç maddi gerçeğin elde edilmesi olsa da delilin her ne pahasına olursa olsun hukuka aykırı yöntemlerle elde edilmesi durumunda hükme esas teşkil etmez³¹. Bu sebeple delillerin hukuk devleti ilkesiyle, adil yargılanma hakkıyla ve insan onurunun korunması ilkesiyle çatışmayacak şekilde hukuka uygun yöntemlerle elde edilmesi gerekir³².

IV. HUKUKA AYKIRI DELİLLER VE İSPAT

Ceza muhakemesinde toplumun yararı ile bireyin yararı arasında orantılı bir denge kurulur ve bu denge korunmaya çalışılır³³. Maddi gerçeğe ulaşmak adına hukuka uygun tüm araçlar kullanılmalıdır. Dolayısıyla olaya etki eden ve ilgisi olan her şey delil olabilir³⁴. Hâkim önüne getirilen delillerle yetinmemeli, gerçeği ortaya çıkaracak tüm delilleri toplamalıdır³⁵. Ceza muhakemesinde, gerçeğe ulaşmak için insan hakları ihlal edilerek hiçbir şekilde hukuk dışı yöntemlere başvurulamaz³⁶.

Maddi gerçek arayışı mutlak değildir. Bu nedenle delil serbestisi ilkesine bazı sınırlamalar getirilmiştir. Bu sınırlamalardan biri de delil yasağıdır. Delil yasakları, hukuk devleti ilkelerine uygun olarak yürütülen bir muhakemede, delil elde

²⁷ ŞAHİN/GÖKTÜRK, s. 401.

²⁸ GÖKCEN/ÇAKIR, s. 2913.

²⁹ ÜNVER/HAKERİ, s. 1872.

³⁰ AKYÜREK, Güçlü, "Ceza Yargılamasında Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi Sorunu", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2012, S. 101, s. 62.

³¹ ÖZTÜRK, Bahri, vd. s. 396; ŞAHİN/ÖZTÜRK, s. 463.

³² KOCA, s. 105; SOYASLAN, Doğan, "Hukuka Aykırı Deliller", *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Aralık 2003, C. 7, S. 3-4, s. 9; AKYÜREK, s. 61.

³³ DÜLGER, s. 35.

³⁴ ÖZBEK, Veli Özer / DOĞAN, Koray / BACAŞIZ, Pınar, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 15. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 80.

³⁵ ÜNVER/HAKERİ, s. 1771.

³⁶ YENİSEY/NUHOĞLU, s. 84; KARAKEHYA, Hakan, "Ceza Muhakemesinin Amacı", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 2007, C. 65, S. 2, s. 125.

etme ve bu delillerin değerlendirilme işlemine getirilen sınırlamalardır³⁷. Gerçekten CMK m.217/2’de açık olarak düzenlendiği üzere, “*Yüklenen suç, hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir.*” Maddenin lafzı yorumlandığında, yüklenen suçun ispatının hukuka aykırı olarak elde edilen delille yapılamayacağı sonucuna varılır. Bu bakımdan, hukuka aykırı bir şekilde elde edilen delillerle yüklenen suçun ispat edilmesi mümkün değildir.

Temel hak ve hürriyetleri korumak delil yasaklarının en önemli görevidir. Bu sebeple CMK m.217/2 ile düzenlenen mutlak değerlendirme yasağı karar vermeye yetkili hâkimi, iddianame hazırlayacak savcüyı ve fezleke düzenleyecek kolluğu ilgilendirir. Dolayısıyla hukuka aykırı deliller kolluğu da disiplin altında tutma işlevi gösterir³⁸.

Delil hukuka aykırı ise ister sanık lehine ister aleyhine olsun mutlak bir şekilde değerlendirme yasağı kapsamına girmeli, CMK m.217 ve m.289 uyarınca ispat aracı olarak muhakemede kullanılmamalıdır. Bunun en önemli sebebi, sanığın lehine kullanılacak olan delillere izin verilmesi halinde, ileride basit aykırılık gerekçesiyle aleyhine olanların da kullanılmasının önünü açma ihtimalidir³⁹.

Ceza muhakemesinde hâkim gerek soruşturma aşamasında gerek kovuşturma aşamasında mahkemeye sunulan delilleri değerlendirir. Hâkim, delillerden sonuç çıkarıp hüküm kurarken, hükme esas olarak aldığı delillerin hukuka uygun yöntemlerle elde edilip edilmediğini ve ispat aracı olarak kullanılıp kullanılamayacağını değerlendirir⁴⁰. Bu değerlendirme neticesinde bir karara varır. Delilin hukuka aykırı yöntemlerle elde edilmesi noktasında şüphe varsa şüpheden sanık yararlanır ilkesi bu durumda işlemez. Delil hukuka uygun kabul edilerek kullanılabilir⁴¹.

V. HUKUKA AYKIRI DELİL AYRIMLARI

Bu başlık altında mutlak ve nispi ile maddi ve şekli hukuka aykırı delil ayrımı değerlendirilecektir.

³⁷ ÖZTÜRK, Bahri, vd. s. 396; KOCA, s. 105; AKYÜREK, s. 61.

³⁸ ÖZBEK, Veli Özer, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Delil Yasakları”, **Alman Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku, C. III, Prof. Dr. Köksal Bayraktar’a Armağan**, İstanbul, 2010, s. 913; GÖKCEN/ÇAKIR, s. 2935.

³⁹ DÜLGER, s. 93.

⁴⁰ GEDİK, Doğan, “Ceza Muhakemesinde Hakimin Delilleri Değerlendirme Serbestliği (CMK m.217)”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, 2019, C. 21, Özel Sayı, s. 926.

⁴¹ DÜLGER, s. 64.

A. Mutlak - Nispi Hukuka Aykırı Delil Ayırımı

Hukuka aykırı yöntemlerle elde edilmiş olan delillerin hangilerinin ve ne zaman değerlendirme kapsamında olduğunun belirlenmesinde mutlak ve nispi değerlendirme yasağı olmak üzere doktrinde iki ayırım bulunmaktadır.

Mutlak değerlendirme yasağı, tüm hukuka aykırı delillerin nasıl ve ne şekilde elde edildiğine bakılmaksızın içeriğinde bir hukuka aykırılık bulunması halinde değerlendirilmesinin yasaklanmasıdır⁴². Ceza muhakemesinde delillerin kabul edilebilirliği bakımından önkoşul hukuka uygun yöntemlerle elde edilmesidir⁴³. Zira sanığın önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde hukuka uygun elde edilmiş delillerle yargılanma hakkı vardır.

Nispi hukuka aykırılıkta ise, sadece belirli deliller bakımından değerlendirme yasağı kabul edildiğinden ve kriterlere uyması halinde hukuka aykırı elde edilse de ceza muhakemesinde kullanılabilmesine olanak sağlandığından delil vasfının hukuka uygun olması önkoşulu geçerli değildir⁴⁴. Bu nedenle, hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillerin ceza muhakemesinde değerlendirilip değerlendirilemeyeceği, benimsenen sisteme göre değişkenlik göstermektedir.

1. Ayırımı Kabul Eden Görüş

Öğretide bir görüş delillerin değerlendirilme yasağını mutlak ve nispi olarak ayırmakla birlikte nispi yasaklar ihlal edilerek elde edilen delillerin muhakemede istisnai olarak kullanılabileceğini belirtmiştir. Aykırılığın yalnızca temel haklara ilişkin olması durumunda delilin kullanılmayacağını, işlemlerin bir bütün olarak değerlendirilip kanuna aykırı yöntemlerle elde edilen delil kullanılmış olsa bile verilen hüküm AY m.36'ya uygun adil olması durumunda hüküm bozulmaması gerektiğini belirtmiştir⁴⁵.

Bir başka görüş, basit şekli aykırılıklar dâhil mutlak değerlendirme yasağının mağdurun hakları bakımından son derece ağır sonuçlar doğurabileceğini, olması gereken hukuk açısından bu kadar katı bir sınırlamanın bulunmaması gerektiğini ifade etmektedir⁴⁶.

⁴² CENTEL/ZAFER, s. 842-843.

⁴³ GEDİK, s. 959.

⁴⁴ ŞENOL, Cem, **Teori ve Uygulamada Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı Delillerin Kullanılması ve Değerlendirilmesi Yasağı**, 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 63; GEDİK, s. 924.

⁴⁵ YENİSEY/NUHOĞLU, s. 594.

⁴⁶ ÖZTÜRK, Bahri vd. s. 404-405; GÜLŞEN, Recep, "Yargıtay Kararları Işığında Hukuka Aykırı Aramada Elde Edilen Delillerin Ceza Muhakemesinde Değerlendirilmesi", **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, Adalet Yayınevi, 2015, C. 3, S. 2, s. 249.

Başka bir görüş ise, hukuka aykırı şekilde elde edilen delillerin değerlendirilmesinde mutlak ve nispi delil yasağı ayrımı yaparak, hukuka aykırı elde edilen bir delilden hareketle elde edilen diğer delillerin başlangıç şüphesine dayanak oluşturabileceğini savunmaktadır. Bu anlayışa göre, hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen dolaylı deliller, bir soruşturmanın başlatılmasında gerekli olan başlangıç şüphesini sağlamak amacıyla kullanılabilir⁴⁷.

Özetle, bu grupta yer alan müellifler bu ayrımı kabul etmekle birlikte her ne kadar Türk hukukunda yasal düzenlemeler mutlak değerlendirme yasağını ön görmüş olsa da öğreti zenginliği açısından olması gereken hukuka göre yorumlamışlardır.

2. Ayrımı Kabul Etmeyen Görüş

Delil değerlendirme yasağında mutlak ve nispi hukuka aykırılık ayrımını kabul etmeyen yazarlar da bulunmaktadır. Bu yazarlar hukuka aykırı yöntemlerle elde edilmiş delilin yargılamanın hiçbir aşamasında kullanılmayacağı mutlak değerlendirme yasağının olduğunu ileri sürmektedir.

Öğretide mutlak değerlendirme yasağını çok katı bir şekilde savunan bir görüş, hiçbir suretle bu delillerin kullanılmayacağını savunmaktadır. Çünkü bu görüşte, hukuka aykırılığın derecelendirilemeyeceği ve hiçbir gerekçenin, hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen bir delilin hukuka uygunmuş gibi kullanılmasını haklı ve mazur gösteremeyeceği savunulmaktadır⁴⁸.

Bir başka görüş, CMK'nın ilgili maddeleri gereği bu ayrımın yapılamayacağını mutlak değerlendirme yasağının bulunduğunu savunmuştur. Mutlak değerlendirme yasağı hem soruşturma organlarının hem de özel kişilerin hukuka aykırı yöntemlerle elde ettiği deliller bakımından uygulanacağını belirtmektedir⁴⁹.

Başka bir görüş, Türk ceza yargılamasında yasak mutlak nitelikte olduğundan, hâkimin inceleme esnasında yetkisinin delilin hukuka aykırı elde edilip edilmediğinin tespiti noktasında olduğunu, bunun dışında hâkimin hukuka aykırı delilin yargılamada kullanılması veya hükme esas alınmasında bir değerlendirme ve takdir yetkisi bulunmadığını ileri sürmektedir⁵⁰. Bu deliller dosya içerisinden

⁴⁷ ÖZTUNÇ, s. 195-196.

⁴⁸ ÜNVER/HAKERİ, s. 1964-1965; GEDİK/TOPALOĞLU, s. 192; ÖZTÜRK, Mustafa Kağan, "Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi Yasağı", *Terazi Hukuk Dergisi*, Temmuz 2021, C. 16, S. 179, s. 1351-1352.

⁴⁹ ÖZBEK/DOĞAN/BACAŞIZ, s. 692.

⁵⁰ ŞENOL, s. 411.

açıkça ve ayrıca hukuka aykırı delillerin gösterilmesi zorunluluğundan dolayı ve CMK'nın 230/1-b maddesi gereği çıkarılamayacağını ifade etmektedir.

Diğer bir görüş, CMK m.217/2'deki açık düzenleme göz önüne alındığında, mutlak-nispi hukuka aykırılık ayırımının uygulanabilir olmadığını ifade etmektedir. Ayrıca bu görüş, hukuka bağlı bir devlette hiçbir zaman amacın, aracı haklı gösteremeyeceğini, bunun mazeretinin olamayacağını ve hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillerin hukuka uygun hale getirilemeyeceğini savunmaktadır⁵¹.

3. Karma Görüş

Karma görüşü savunan yazarlar, her ne kadar hukuka aykırı delillerin muhakemede kullanılmayacağını söyleseler de delillerin elde edilmesinde yasak bulunan her halde, delilin mutlaka değerlendirme dışı tutulacağını söylenmesinin mümkün olmadığını ileri sürmektedir. Temel hak ve hürriyetler ihlal edilmeden ikame edilen fakat basit bir hukuka aykırılık yüzünden geçerli delil sayılmayan bir anlayışla, temel hak ve hürriyetleri ölçüt alan diğer anlayışın bir arada değerlendirilmesi iki farklı görüşün de iyi noktalarının tespit edilip, ortak bir anlayışa ulaşılması daha hakkaniyetli olacağını savunmaktadırlar⁵².

B. Maddi - Şekli Hukuka Aykırı Delil Ayırımı

Ceza hukukunda hukuk düzenine aykırı olan fiilin suç tanımına uygun olması halinde tipiklik unsuru gerçekleşmektedir. Hukuka aykırılık tipikliğinin yanında suçun bir unsurudur⁵³. Ceza hukukunda hukuka aykırılık maddi ve şekli olmak üzere iki şekilde incelenmektedir.

Maddi hukuka aykırılık, pozitif hukukun yanı sıra esasen kanun ötesi kaynaklardan doğmuş hukuk tarafından korunan varlık veya menfaatler ile fiilin çatışmasını ifade eder⁵⁴. Burada eylemin haksız olduğun kabulü için hukuk kuralı ile çatışması tek başına yeterli olmaz. Aynı zamanda ceza normu ile korunan hak ve yararın ihlal edilmesi ya da tehlikeye maruz bırakması gerekir⁵⁵.

⁵¹ DÜLGER, s. 89-90.

⁵² CENTEL/ZAFER, s. 844.

⁵³ ARTUK, Mehmet Emin / GÖKCAN, Ahmet / ALŞAHİN, Mehmet Emin / ÇAKIR, Kerim, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 18. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2024, s. 457.

⁵⁴ KATOĞLU, Tuğrul, **Ceza Hukukunda Hukuka Aykırılık**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003, s. 44; MERAKLI, Serkan, **Ceza Hukukunda Kusur**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 39.

⁵⁵ DÖNMEZER, Sulhi / ERMAN, Sahir, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Cilt II**, 14. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2019. s. 243.

Şekli hukuka aykırılık ise, bir fiilin ceza hukukunun emir ve yasaklarını ihlal etmesidir⁵⁶. Yani suç tipi ihlal edilirse şekli hukuka aykırılık, ceza normunun iç bünyesi ihlal edilirse maddi hukuka aykırılıktır⁵⁷.

Doktrinde bir görüş, maddi hukuka aykırılık ve şekli hukuka aykırılık ayrımı yapılarak şekli hukuka aykırılıkların delil yasağı oluşturmayacağına kabulünün mümkün olmadığını söyleyerek hukuka aykırı delillerde bu ayrımın yapılmaması gerektiğini belirtmiştir⁵⁸.

Bir başka görüş, hukuka aykırılığın biçim ve içerik boyutlarının birbirinden bağımsız, hatta kopuk olarak ele alınmasının doğru olmadığını savunup bu ayrımın anlamsızlığından bahsetmektedir⁵⁹.

Başka bir görüş ise, basit şekli hukuka aykırılık bulunan delilin muhakemede değerlendirme dışı bırakılmaması gerektiğini ileri sürmektedir⁶⁰.

Kanaatimce maddi-şekli hukuka aykırılık ayrımının yapılması sadece hukuka aykırılığın türünü belirlemeye yönelik yardımcı olmaktadır. Bunun dışında delilin hukuka aykırı olması dışlanması bakımından yeterlidir. Nitekim CMK mutlak hukuka aykırılığı benimsediği için hukuka aykırılık ister maddi olsun ister şekli değerlendirme dışı kalmalıdır. Bu görüşü savunan başka bir müellif koruma tedbirlerine ve ispat vasıtasına ilişkin kanunda yer alan şartlar bakımından esasın hukuka uygun elde edilmesi olduğuna dikkat çekmektedir. Bu yüzden kanunda yer alan herhangi bir hükmün amacını gözeterik ve bu hükmün hatalı uygulanması ile ilgili etkenlerden yola çıkarak meydana gelen hukuka aykırılık üzerinden maddi-şekli veya mutlak-nispi ayrımı yapmanın bir önemi olmaksızın mutlak hak ihlali kapsamında olduğunu ileri sürmektedir⁶¹.

⁵⁶ KATOĞLU, s. 39.

⁵⁷ ÖNDER, Ayhan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler C. II**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1989, s. 150.

⁵⁸ ÖZBEK/DOĞAN/BACAĞIZ, s. 692.

⁵⁹ KATOĞLU, s. 73.

⁶⁰ YENİSEY/NUHOĞLU, s. 594; KAYA, Köroğlu, “İnsan Haklarının Korunması ve Ceza Politikası Bağlamında İşkence Yasağı ve Hukuka Aykırı Deliller”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Ocak 2016, Y. 7, S. 24, s. 507.

⁶¹ BİRTEK, Fatih, **AİHM Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s. 313.

C. Alman Federal Mahkemesi Kararları Bağlamında Alman Ceza Hukukunda Delil Ayırımı Bakımından Kabul Edilen Sistem

Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nda (StPO) delil yasaklarına tanımlayan genel bir hüküm yoktur. StPO, hukuka aykırı delillerin değerlendirilmesinde farklı maddelerde bunları ceza muhakemesinden dışladığı görülmektedir. Nitekim yasak sorgulama yöntemlerine ilişkin delillerin kullanılmasında yasaklar başlıklı 136a maddesinde yasak sorgu yöntemleri mutlak değerlendirme yasağı kapsamına alınmıştır⁶². Buna göre⁶³: “(1) Sanığın karar verme ve iradesini kullanma özgürlüğü, kötü muamele, yorgunluk, fiziksel müdahale, ilaç verilmesi, işkence, aldatma veya hipnoz yoluyla engellenemez. Zorlama sadece ceza muhakemesi kanununun izin verdiği ölçüde kullanılabilir. Kanunla düzenlenmeyen bir tedbir tehdidi veya kanunla öngörülmeleyen bir menfaat vaadi yasaktır.” Aynı maddenin üçüncü fıkrasında yasak sorgu yöntemine sanık rıza gösterse bile delil olarak kullanılamaz.

Ses ve/veya görüntü kayıtları keşif suretiyle gerçekliği saptanmadığı sürece belge delili olarak kabul edilmemektedir⁶⁴. Bunun yanında ağırlıklı görüş kişilik hakları ile iribatı dolayısıyla delil yasağının kapsamında olduğundan kullanılmaması üzerinedir⁶⁵.

Alman Federal Mahkemesi (yüksek mahkeme) kararlarında maddi ve şekli hukuka aykırılıklar bakımından benimsenen anlayış Yargıtay'a göre (mutlak hukuka aykırılık) farklılık arz etmektedir. Yukarıda ifade edildiği üzere bazı sınırlı hallerde yüksek mahkeme tarafından belirlenen kriterleri sağlaması halinde “haklar alanı” ve “çıkartların dengelenmesi” teorileri ile mutlak-nispi hukuka aykırılık ayırımını benimsediği kabul edilebilir.

Haklar alanı teorisine⁶⁶ (Rechtskreistheorie) göre hukuka aykırı delil elde edilerek gerçekleştirilen ihlalin sanığın hukuki alanını önemli ölçüde etkileyip etkilemediği ya da onun için önemsiz olup olmadığı değerlendirilir. Bu değer-

⁶² BOZBAYINDIR, Gülşah Bostancı, “Karşılaştırmalı Hukukta Delil Değerlendirme Yasakları”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Eylül 2019, C. 14, S. 157, s. 1751.

⁶³ 1950 Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 2021'de değişikliğe uğramış halidir, (çevrimiçi) https://legislationline.org/sites/default/files/documents/3c/GERM_CPC_de.pdf, E.T. 28.08.2024.

⁶⁴ LÜCKING, Erika, “Die strafprozessuale Überwachung des Fernmeldeverkehrs”, **Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht**, Freiburg im Breisgau, 1992, s. 34.

⁶⁵ KÜPPER, Georg, “Tagebücher, Tonbänder, Telefonate - Zur Lehre von den selbständigen Beweisverwertungsverboten im Strafverfahren”, **Juristen Zeitung**, Mayıs 1990, C. 45, S. 9, s. 416; SCHAAL, Ingrid Maria, **Beweisverwertungsverbot bei informatorischer Befragung im Strafverfahren**, Tenea Verlag, Berlin, 2002, s. 113-114; SCHWABEN, Sylvia, **Die personelle Reichweite von Beweisverwertungsverboten**, Cuvillier Verlag, Göttingen, 2005, s. 178-179.

⁶⁶ ÇINAR, s. 44; OSMANOĞLU, Kerem, “Ceza Muhakemesi Açısından Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Nisan 2012, S. 18, s. 147.

lendirmede, hükmün gerekçesi ve kimin yararına oluşturulduğu sorusu da dikkate alınmalıdır⁶⁷.

Çıkarların dengelenmesi teorisi (Abwägungstheorie) ise, bazı hukuka aykırı delillerin değerlendirilmesine kısmen olanak tanıyarak meseleye yaklaşmaktadır⁶⁸. Burada hukuka aykırı delilin ceza muhakemesinde kabul edilmemesi halinde ihlal edilecek olan hak ile çıkar arasında dosya üzerinden somut olay dikkate alınarak⁶⁹ orantılı bir değerlendirmeye kullanıp kullanılmayacağı hususunda karar verilmektedir⁷⁰. İhlal edilen hak devletin suçları cezalandırma çıkarından üstünse hukuka aykırı elde edilen delil ceza muhakemesinde değerlendirme dışı kalır⁷¹. Yüksek mahkemenin hukuka aykırı delillere ilişkin problemlerin çözümünde yerleşik içtihadı çıkarların dengelenmesi teorisi üzerine kurulmaktadır.

Örneğin, Flensburg Bölge Mahkemesi Büyük Ceza Dairesinin I Qs 29/21 dosya numaralı ve 10.01.2022 tarihli kararında⁷² üçüncü kişiler hukuka aykırı yöntemlerle delil elde etmiş olsa da bunların ceza yargılamasında kullanılmayacağı anlamına gelmeyeceğini ifade ederek nispi hukuka aykırılık anlayışını benimsemiş ve delillerin hukuka aykırı yöntemlerle elde edildiğinden bahisle temyiz başvurusu yapan davalının başvurusunu reddedilmiştir. Ayrıca yüksek mahkeme hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillerin sanığın aleyhine kullanılıp kullanılmayacağına ilişkin her somut olayda değerlendirilmesi adına birtakım kriterler getirmiştir. Bunlar;

- 1- Yasağın türü
- 2- Usule ilişkin ihlalin ağırlığı

⁶⁷ LIESCHKE, Michelle Nicole, **Ausgewählte Beweiserhebungs- und Beweisverwertungsverbote im Strafprozess**, Diplomarbeit an der Hochschule für öffentliche Verwaltung und Rechtspflege, Fortbildungszentrum des Freistaates Sachsen Fachbereich Rechtspflege, Meißen, 2021, s. 11.

⁶⁸ ROXIN, Claus / SCHÜNEMANN, Bernd, **Strafverfahrensrecht**, C.H. Beck Verlag, 30. Auflage, München, 2022, s. 184; ELLERBROK, Torben / HARTMANN, Lucas, “Die Fernwirkung des öffentlich-rechtlichen Reaktionsrechts auf die strafprozessualen Beweisverwertungsverbote”, C. 134, S. 3, **De Gruyter**, 2022, s. 716; RÖSSNER, Dieter, **30 Probleme aus dem Strafprozessrecht**, 2. Auflage, Hermann Luchterhand Verlag, 2007, s. 81; KRETSCHMER, Joachim, “Die Lehre Der Strafprozessualen Beweisverwertungsverbote in Deutschland im Konflikt Zwischen Freiheit Und Sicherheit”, **Türk-Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2019, C. 1, S. 1, s. 18.

⁶⁹ AKYÜREK, s. 68; BOZBAYINDIR, s. 1752.

⁷⁰ LIESCHKE, s. 11.

⁷¹ KAYMAZ, Seydi, **Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı Deliller**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007, s. 263.

⁷² LG Flensburg - Az.: I Qs 29/21 - Beschluss vom 10.01.2022 (çevrimiçi) <https://www.strafrechtsiegen.de/rechtswidrig-erlangte-beweismittel-beweisverwertungsverbot>, E.T. 20.11.2024.

3- Etkilenen hukuki menfaatlerin önemi

4- Etkili bir cezai kovuşturmadaki kamu menfaati ile çatışan menfaatlerin tartışılması

Yüksek mahkemeye göre⁷³: Ceza Muhakemesi Kanunu ne pahasına olursa olsun gerçeği araştırmayı amaçlamasa bile, delillerin kullanılmasına ilişkin bir yasağın varsayılması, ceza hukukunun temel bir ilkesini, yani mahkemenin gerçeği araştırması ve bu amaçla delil toplamayı re'sen önemli olan tüm olgu ve delillere genişletmesi ilkesini kısıtlamaktadır. Bu nedenle, delillerin kullanılmasının yasaklanması, ancak istisnai durumlarda, bireysel hukuki menfaatlerin herhangi bir yasal dayanaktan uzak bir müdahale ile hukuk devleti ilkelerine göre düzenlenmiş bir usul olarak soruşturma usulünün kalıcı olarak zarar görmesine neden olacak kadar ciddi bir şekilde zarar görmesi halinde, bireysel davalarda önemli nedenleri geçersiz kılmak için açık bir yasal emir olmaksızın kabul edilebilir. Ayrıca, ihlal edilen hükmün bir sanığın usule dair konumunu güvence altına almayı amaçlayıp amaçlamadığına veya ihlalin sanık için önemsiz olup olmadığına da bağlıdır.

Yüksek mahkeme tüm bu koşullar değerlendirerek hukuka aykırı olduğu ileri sürülen görüntü kayıtlarının mevcut davada delil değerlendirme yasağına tabi olmayacağını belirtmiştir. Kararlara bakıldığında mutlak değerlendirme yasağının katı uygulanmadığı görülmektedir. Türk ceza muhakemesi hukukunda ise, ses ve/veya görüntü kayıtlarının muhakemede delil olarak kullanabilmesi için usulüne uygun elde edilmiş olması aranmaktadır. Bunun istisnası Yargıtay'ın sözlü işlenen hakaret, tehdit ile şantaj gibi suçların ispatındaki güçlük dolayısıyla ve başka suretle delil elde edilebilmesi mümkün olmadığından telefon görüşmelerinin ses kayıt programı ile kaydedilmesidir. Bu şekilde elde edilen delillerin konuşmanın tarafına hakaret veya tehditte bulunması için tuzak kurulmadığı sürece konuşmanın seyri içerisinde yapılan kayıtların muhakemede kullanılmasına izin vermektedir⁷⁴. Örneğin, Yargıtay'ın bu minvalde verdiği bir

⁷³ OLG Stuttgart, 04.05.2016 tarihli kararı, 4 Ss 543/15, aynı yönde değerlendirme yapmış ve nispi hukuka aykırılığı benimsemiştir. Bu şekilde Alman Yüksek Mahkemenin birden fazla kararı bulunmaktadır. (Çevrimiçi) <https://www.verkehrsexikon.de/Urteile/Rspr8019.php>, E.T. 20.08.2024.

⁷⁴ “Katılanın, sanığın kendisine hakaret ettiğini iddia ettiği olaydan bir gün sonra bu durumu delillendirmek amacıyla sanıkla buluşma ayarlayıp aralarındaki konuşmayı gizlice kaydetmeye başlaması, konuşmayı yönlendirerek sanığın hakaret içerikli sözleri söylemesine neden olması ve kayıt oluşturulduktan sonra şikâyetçi olması karşısında, kayda alma esnasındaki durumun ani geliştiğinden ve katılana karşı işlenen bir suç bulunduğundan bahsedilemeyecek olup sırf delil oluşturmak amacıyla ve sanık yönlendirilerek elde edilen ses kaydının hukuka uygun olarak elde edildiğinden söz edilemeyeceği, CMK'nın 217. maddesine aykırı olan bu kayıtların belirleyici delil olarak kullanılmasının bir bütün olarak yargulamanın hakkaniyetini zedelediği ve hükme esas alınmayacağı kabul edilmelidir.” Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2018/18-39, K. 2020/485, KT. 01.12.2020, (çevrimiçi) <https://kazanci.com.tr>, E.T. 05.03.2025; Aynı

kararında, meşru savunma kapsamında değerlendirilebilecek durumlarda, mağdurun, hakaret, tehdit veya şantaj gibi suçlara maruz kaldığı anda konuşmaları kayıt altına almasının hukuka uygun olduğu belirtilmiştir. Somut olayda, ev sahibi olan katılanın, kiracısı ve aynı zamanda alacaklısı olduğunu iddia ettiği sanıklarla yaptığı telefon görüşmelerini kaydederek yetkili makamlara sunmak amacıyla bu kayıtları topladığı anlaşılmıştır. Yargıtay, bu kayıtların hukuka uygun delil olarak kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiş ve kayıtların tüm dosya kapsamıyla birlikte değerlendirilerek sanıkların hukuki durumlarının belirlenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu istisna dışında koruma tedbirine başvurulmadan alınan kayıtlar mutlak değerlendirme yasağı kapsamındadır.

Yüksek mahkemenin başka bir kararında⁷⁵ susma hakkının şüpheliye bildirilmemesi halinde alınan ifade hukuka aykırı olsa da şüpheli kendinde bu hakkın olduğunu biliyorsa delil kullanma yasağının kapsamında olmaz. Aynı durumu duruşmada rıza alınmadan verilen ifadeler için de yorumlamaktadır. Yüksek mahkeme bu hukuki değerlendirmeleri menfaat dengesini gözeterek ve somut olaya göre yapmıştır⁷⁶.

D. Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Benimsenen Sistem ve Yargıtay Uygulaması

Türk ceza muhakemesi hukukunda 1992 yılına kadar hukuka aykırı deliller ve delil yasakları ile ilgili normatif bir düzenleme bulunmamaktaydı. 1412 Sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda⁷⁷ (CMUK) 1992 yılında yapılan değişikliklerle, mutlak değerlendirme yasağı hukukumuzda getirilerek tüm hukuka aykırı deliller değerlendirme dışı bırakılmıştır⁷⁸. AY m.38/6 ile bu ilke 2001 yılında değişiklik yapılarak ek fıkra şeklinde getirilmiştir⁷⁹. CMUK'daki hükümler benzer hali ile CMK'ya alınmıştır. CMK'nın 217'nci maddesinin 2'nci fıkrasında hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillerin suçların ispatlanmasında kullanılması yasaklanmıştır.

yönde bkz. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2010/5-187, K. 2011/131, KT. 21.06.2011; Yargıtay 4. CD, E. 2019/5283, K. 2021/27483, 24.11.2021, (Çevrimiçi) <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 01.01.2025.

⁷⁵ BGH 5 StR 190/91 - Beschluss vom 27. February 1992 (OLG Celle), (çevrimiçi) <https://www.hrr-straftrecht.de/hrr/5/91/5-190-91.php>, E.T. 01.01.2025.

⁷⁶ KRETSCHMER, Joachim / FERENDECİ, Özden Özkaya, "Alman Ceza Yargılamasında Delillerin Kullanılması Yasağı - Anlamı, İşlevi ve Şartları", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Haziran 2018, C. 24, S. 1, s. 443.

⁷⁷ RG. 20.04.1929, S. 1172.

⁷⁸ CMK'nın Delillerin takdir salahiyeti başlıklı m.254/2 "Soruşturma ve kovuşturma organlarının hukuka aykırı şekilde elde ettikleri deliller hükme esas alınamaz."

⁷⁹ "Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez."

Ceza muhakemesinin hemen her aşaması ispata yönelik bir faaliyet olduğu için hukuka aykırı deliller, muhakemenin hiçbir aşamasında kullanılmamalıdır. CMK'nın mutlak hukuka aykırılığı kabul ettiği görülmektedir. Nitekim CMK m.148'de hukuka aykırı ifade ve sorgu yöntemleri düzenlenerek ceza muhakemesinde değerlendirilmesi yasaklanmıştır⁸⁰. CMK'nın 289'uncu maddesinin 1'inci fıkrasının (i) bendinde ise, hükmün hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillere dayanması mutlak bozma sebebi olarak düzenlenmiştir. CMK m.217/2 ve AY. m.38/6'da delillerin hukuka aykırı yöntemlerle delil elde edilmesinin hükme esas teşkil etmeyeceği ifade edilmiştir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun yerleşik içtihatlarında, mutlak-nispi hukuka aykırılık ayırımını dikkate alarak, kişinin kendisini ve yakınlarını suçlayıcı beyanda bulunmaya zorlanması, sanığa haklarının hatırlatılmaması (susma hakkı, müdafî tayini isteme hakkı vb.), müdafî olmaksızın alınan ifadenin sanık tarafından muhakemede tekrar edilmemesine rağmen hükme esas alınması⁸¹, hayatın gizli alanına (özel hayatta değil) yapılan müdahaleler⁸² gibi mutlak hukuka aykırılık hallerinin dışında kalan durumlarda hâkimin, orantılılık ve kamu yararı ilkelerini göz önünde bulundurarak bir değerlendirme yapması gerektiğine karar verilmektedir. Bu kararlarda, hak ihlaline yol açmayan ve yalnızca basit şekli bir ihlal olarak kalan hukuka aykırılığın, delilin geçerliliğini etkilemeyeceği vurgulanmıştır. Yargıtay Ceza Genel Kurulu bu minvalde yaptığı değerlendirmelerde Cumhuriyet savcısı, iki ihtiyar heyeti üyesi veya iki komşu bulunmadan yapılan aramada bulunması gereken kişilerin bulunmaması suretiyle CMK m.119 maddesi anlamında şekli bir aykırılık söz konusu olmasına rağmen hak ihlali görmemiş ve hukuka aykırı delil saymamıştır⁸³.

⁸⁰ İPEKÇİOĞLU, Pervin Aksoy, "Gözaltında Alınan İfadenin Önemi ve Delil Değeri", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2008, C. 57, S. 3, s. 52.

⁸¹ "Somut olayda, yasal düzenleme ile kolluk tarafından müdafî bulundurmadan alınan beyanın sanık tarafından mahkemede tekrar edilmemesi hâlinde hükme esas alınması yasaklandığı gibi, duruşmada okunmasına dahi izin verilmemiştir. Delil değerlendirilmesinde bu şekilde yapılan hukuka aykırılıkların basit bir şekil hatası olarak görülmesine olanak yoktur." Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2015/1-396, K. 2018/323, 03.07.2018, (çevrimiçi) <https://kazanci.com.tr>, E.T. 05.03.2025.

⁸² "Bir suçun ispatı amacını taşısa bile kamu görevlisi olmayan özel şahıs statüsünde bulunan katılanın, kamu görevlerine ilişkin hükümlere tabii olması nedeniyle suçüstü hâlinin gerçekleşmediği bir durumda, ... yeri dokunulmazlığı ve özel hayatın gizliliğinin ihlal edilmesi suretiyle CMK. 116 ve 130/1 maddelerine aykırı şekilde delil ele geçirme yönteminin hukuka aykırı olduğu ve yasak delil niteliğindeki suçta konu el notlarının Anayasanın 38/6. maddesi ve CMK'nın 206 ve 217. maddeleri uyarınca hükme esas alınmayacağı kabul edilmelidir." Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2019/12-311, K. 2023/13, 18.01.2023, (çevrimiçi) <https://kazanci.com.tr>, E.T. 05.03.2025.

⁸³ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2011/8-278, K. 2012/96, 13.03.2012; Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2016/21-1067, K. 2017/131, 07.03.2017; Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2016/18-1146, K. 2020/68, 06.02.2020; Yargıtay 8. CD, E. 2023/2219, K. 2023/8674, 08.11.2023 (Çevrimiçi) <https://kazanci.com.tr>, E.T. 05.03.2025.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun "hint keneviri" kararında⁸⁴ delillerin elde edilmesine yönelik şekilde ilişkin herhangi bir kurala aykırılığın delili hukuka aykırı hale getirmeyeceğini, ancak sanığın haklarını koruyan esasa ilişkin kural-lara aykırılık halinde hukuka aykırı delilin varlığının kabul edilebileceğine karar vermiştir. Şekli aykırılıkları değerlendirme dışı bırakmayarak mutlak ve nispi hukuka aykırılık ayrımı yapmıştır. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun bu şekilde mutlak hukuka aykırılığı benimsediği başka kararları da bulunmaktadır. Buna göre aramada hazır bulundurulacak kimselerin bulunmamasını mutlak hukuka aykırılık olarak kabul etmekte ve bu suretle elde edilen delillerin muhakemede kullanılmaması gerektiğini kabul etmektedir.⁸⁵ Bunu destekler nitelikte bireysel başvuru üzerine AYM'nin önüne gelen dosyalarda hukuka aykırı delil kullanılmışsa adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verdiği görülmektedir. Anayasa Mahkemesi bir kararında hükme esas teşkil eden delillerin hukuka aykırı yöntemlerle elde edilmiş olması halinde mutlak hukuka aykırı olacağını ifade etmektedir⁸⁶. Gerçekten mahkemeye göre; yargılamanın esas ve belirleyici delilleri, hukuka aykırı şekilde yapılan arama sırasında ele geçirilen post, trofe ve boynuzlar ile bunların niteliğini ve değerini tespit eden bilirkişi raporları ve kollukça düzenlenen tespit tutanaklarıdır. Ancak, bu delillerin hukuka aykırı bir

⁸⁴ "1-Hakim kararına dayalı olarak ancak hakim veya savcı katılmaksızın CMUK'nun 97/2. maddesinde belirtilen kişiler de bulundurulmadan yapılan arama yasaya aykırıdır ve bu şekilde yapılan arama sonucu elde edilen ürünler ve bunlarla ilgili bilirkişi raporu yargılamada kanıt olarak kullanılamaz. 2-Yasaya aykırılık nispi de olsa kullanılamaz. Kaldı ki, yasaya mutlak aykırılık vardır. Çünkü, yasanın aramada ihtiyar heyeti veya komşulardan iki kişinin bulundurulması zorunluluğunu araması aslında kişinin özel hayatının dokunulmazlığına yasa ile getirilmiş bir sınırlama olan arama işleminin yapılması sırasındaki yöntemi belirtmesi ve bu haliyle getirilen sınırlamanın sınırını çizmesi açısından çok önemli amaçlar taşımaktadır. Bu amaçlar iki şekilde ortaya çıkmaktadır; a-Kolluğun olası keyfi davranışlarını önleyici etkisi ile hak ihlallerini ortadan kaldırmak, b-Arama sonrasında, aramanın yönetime aykırı olarak yapıldığı savıyla bireyler tarafından kolluğa yöneltililecek haksız suçlamaları önlemek. Böyle olunca da kurala uyulmaması kanımızca yasaya mutlak aykırılık olarak değerlendirilmelidir. 3-Anılan düzenlemeye aykırılığı nispi aykırılık kabul edip bu şekildeki arama sonucu elde edilen kanıtları değerlendirilebilir olarak gören karar, örnek oluşturacak ve kolluğun disipline edilmesi amacının aracı olan bu kuralın bir daha hiç gözetilmemesi sonucunu doğuracaktır." Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2005/7-144, K. 2005/150, 29.11.2005, (Çevrimiçi) <https://kazanci.com.tr>, E.T. 15.01.2025.

⁸⁵ "Aramanın, o yer ihtiyar heyetinden veya komşulardan iki kişi hazır bulundurulmaksızın yapılması nedeniyle icrası bakımından hukuka aykırı olduğu ve bu arama işlemi sırasında ele geçirilen delillerin de hukuka aykırı yöntemle elde edilmiş olduğu, 5271 Sayılı CMK'nın 217. maddesinde hâkimin ancak hukukun izin verdiği yöntemlerle elde edilen delilleri dikkate alabileceğinin hüküm altına alındığı, anılan Kanun'un 206. maddesinin 2. fıkrasının (a) bendinde de ortaya konulmak istenen delilin kamuna aykırı olarak elde edilmiş olması hâlinde reddolunacağına ifade edilerek hukuka uygun elde edilmeyen delillerin ispat aracı olarak kabul edilmeyeceği ve hükme esas alınmayacağına açıklandığı hususları karşısında arama işleminin ve bu işlem sonucunda elde edilen ve Yerel Mahkemece mahkûmiyet hükmüne esas alınan delillerin de hukuka aykırı olarak elde edilmiş delil olduklarının kabulü gerekir." Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2016/18-1146, K. 2020/68, 06.02.2020, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 05.03.2025.

⁸⁶ Başvuru Numarası: 2013/6183, Karar Tarihi: 19.11.2014 Yaşar Yılmaz kararı, (çevrimiçi) <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2013/6183>, E.T. 15.01.2025.

arama işlemi sonucunda elde edilmiş olması nedeniyle, Anayasa'nın 36'ncı maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkını ihlal etmektedir. Yine başka bir kararında hukuka aykırı şekilde gerçekleştirilen aramanın sonucunda elde edilen delillerin belirleyici delil olarak kullanılmasının adil yargılanma hakkını ihlal eder nitelikte olduğunu kabul etmiştir⁸⁷.

Kanaatimce pozitif normlar ve uygulamayı yansıtan yargısal kararlar değerlendirildiğinde hukuka aykırı şekilde elde edilen deliller, Türk ceza yargılaması hukuku sisteminde mutlak suretle dikkate alınmamalıdır. Özellikle Yargıtay kararlarında ve doktrinde aramada hazır bulunabilecek kişiler arasında sayılanlardan birinin aramada hazır bulunmamasının basit şekli aykırılık görülmesine ilişkin görüşler haksız neticelere yol açabilir. Zira aramada hazır bulunması gerektiğine ilişkin düzenleme (CMK m.120) kolluk tarafından sırf şüpheli/sanığın suç işlediğini ispatlamak için olmayan bir delil üretilmesi veya şüpheli/sanık lehine ya da aleyhine bir delilin yok edilmesi ihtimallerinin önüne geçmektedir. Bir nevi CMK m.120 arama tanığı işlevi görmektedir. Aramanın güvenilirliği bakımından bu kişilerin aramada bulundurulması gereklidir. Dolayısıyla aramada hazır bulunacak kişiler göz önüne alınmadan sadece basit şekli aykırılık görülerek delilin kullanılması halinde hukuk devleti ilkesi zarar görecektir. Bu yüzden karar verirken hâkim, mutlak değerlendirme yasağını göz önünde bulundurmalıdır.

SONUÇ

Ceza muhakemesi, suç işlendiği iddia edilen kişilerin yargılanması sürecidir ve toplumun huzur ve güvenliğinin sağlanması için büyük bir öneme sahiptir. Bu süreçte, her şeyden önce ceza hukukunun temel ilkeleri doğrultusunda, maddi gerçeğe ulaşmak adına deliller büyük bir rol oynamaktadır. Ceza muhakemesinin başarılı bir şekilde işleyebilmesi için, suçun ispatlanmasında kullanılan delillerin hukuka uygun bir şekilde elde edilmesi ve adil yargılama ilkesine zarar verilmemesi gerekmektedir.

Delil yasakları, ceza muhakemesinde önemli bir yer tutar. Bu yasaklar, hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillerin kullanılmasını engeller ve dolayısıyla yargılamanın adil bir şekilde yürütülmesini sağlar. Hukuka aykırı delillerin yargılama sürecine dahil edilmesi yalnızca sanığın haklarını ihlal etmekle kalmaz, aynı zamanda yargılama sürecinin adil bir şekilde yürütülmesini de tehdit

⁸⁷ Başvuru Numarası: 2019/21704, Karar Tarihi: 20.09.2023 Mehmet Cengiz ve Rıdvan Cengiz kararı, (çevrimiçi) <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2019/21704>, E.T. 05.03.2025.

eder. Bu bağlamda ceza muhakemesindeki delil değerlendirmeleri, sadece suçun tespiti amacıyla değil, aynı zamanda toplumsal adaletin sağlanması ve hukukun üstünlüğünün korunması amacıyla da büyük bir öneme sahiptir. Bu sebeple ceza muhakemesi hukukunda delil yasakları, önemli bir denetim mekanizması olarak işlev görmektedir.

Hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen deliller insan hakları ihlalleri göz önünde bulundurularak mutlak bir şekilde hükme esas teşkil etmemelidir. Kanunumuz mutlak hukuka aykırılığı kabul etmektedir. Basit şekli aykırılıkları göz ardı etmek bazı durumlarda sanık lehine olsa da sanık aleyhine olan durumlarda da kullanılacağı anlamına gelir. Bu şekilde kullanılması durumunda kanunda yer alan delil yasağının bir önemi kalmaz. Hukuka bağlı bir devlette hiçbir zaman amaç, aracı haklı göstermez ve hukuka aykırı davranmanın hiçbir mazereti olamaz. Bu şekilde, hukuka aykırı elde edilen delillere ceza muhakemesinde göz yumulması halinde hukuk devleti ilkesi zarar görür.

Kanunumuz, hukuka aykırı delillerin hükme esas teşkil etmeyeceğini düzenlemiş ve bu delillerin dosyada gösterilmesi zorunluluğunu getirmiştir. Delilin hukuka aykırı yöntemlerle elde edilip edilmediği, yargılama yapan mahkemece takdir edildiğinden, hâkim hukuka aykırı olan delilden ister istemez etkilenmektedir. Bu nedenle, delilin hukuka aykırı yöntemlerle elde edilip edilmediğine ilişkin değerlendirmeyi yapacak olan mahkeme, esasa bakan mahkeme olmamalıdır. Ceza muhakemesi evrelerinde, delillerin hukuka aykırılığını değerlendirecek bir üst mercii kurulmalı ve bu merciin kararı doğrultusunda delil, kapalı ve mühürlü bir zarf içinde muhafaza edilmelidir. Elde edilen deliller, bu mahkemece değerlendirildikten sonra hüküm için kullanılmalıdır. Bu şekilde, esasa bakan mahkeme hukuka aykırı delilden etkilenmemiş olur. Delilin hukuka aykırı yöntemlerle elde edildiğine ilişkin karar veren mahkemede aslı bulunmalı, esasa bakan mahkemedeki dosyada ise yalnızca hukuka aykırı olan delilin ne olduğu yazılmalıdır. Hukuka aykırı deliller, dava dosyasından ayrı olarak olağan veya olağanüstü kanun yolları için muhafaza edilmelidir. Esasa bakan mahkemenin önüne sadece hukuka uygun yöntemlerle elde edilen deliller gelmelidir. Bu şekilde, hukuka aykırı delilin hâkimin kanaatine etki etmeyeceği düşünülebilir.

Maddi hukuka aykırılık ve şekli hukuka aykırılık ayrımının yapılması anlamsızdır. Zira ister maddi olarak hukuka aykırı olsun ister şekli olarak hukuka aykırı olsun, delil elde edilmesi için hukuka aykırı yöntemlere başvurulduğundan hükme esas alınmamalıdır. Kaldı ki mevzuatımızda açıkça kabul edilen mutlak değerlendirme yasağı, kanunilik ilkesi ve hukuk devleti ilkesi gereği,

boyutu önem arz etmeksizin bu şekilde elde edilen delillerin hiçbir istisnaya yer verilmeksizin muhakemede kullanılamayacağı düzenlenmiştir. Eğer böyle bir istisna tanınacaksa kanunla tanınmalı ve buna engel olacak hükümler çıkarılmamalıdır. Yasak delillerin mevzuatımızda yer almasının sebebi hak ihlallerinin önüne geçmek AİHS ve Anayasa ile güvence altına alınan adil yargılamayı tesis etmektir. Buna izin vermek geniş anlamda insan hakları ve temel özgürlüklere müdahale anlamını taşıyacaktır.

Türk ve Alman ceza muhakemesine ilişkin kanuna, doktrin görüşlerine ve yüksek mahkeme kararlarına bakıldığında hukuka aykırı delillerin değerlendirilmesi konusunda farklı kriterler ve hukuki değerlendirmeler ortaya konulduğu görülmektedir. Ceza muhakemesinin temel ilkelerinden biri olan adil yargılanma hakkı, delillerin hukuka uygun bir şekilde elde edilmesini zorunlu kılmaktadır. Bir tarafta, hukuka aykırı delillerin kesinlikle yargılamada kullanılmaması gerektiği görüşü savunulurken, diğer tarafta bu tür delillerin sınırlı koşullar altında kullanılabilmesi savunulmaktadır. Hukuka aykırılığın yalnızca şekli bir eksiklik değil, aynı zamanda sanığın temel haklarının ihlali anlamına da gelebileceği bir gerçekliktir. Bu noktada, delillerin elde edilmesinde kullanılan yöntemlerin, sadece suçun aydınlatılmasına katkı sağlaması değil, aynı zamanda sanığın haklarını ihlal etmeyecek şekilde düzenlenmesi gereklidir.

Hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillerin yargılamada kullanılmasına ilişkin doktrinde farklı görüşler ortaya konulmuş olsa da ceza muhakemesi hukukunun temel ilkeleri ve adil yargılanma hakkı çerçevesinde değerlendirildiğinde, bu tür deliller kanaatimce yargılamada kullanılmamalıdır. Mutlak değerlendirme yasağı sanığın haklarını korumakla kalmamakta, aynı zamanda toplumsal adaletin yerine getirilmesine katkı sağlamaktadır. Bu yüzden bazı kriterler ve istisnalar üretip buna cevaz vermek kötüye kullanmalara yol açacağından mutlak değerlendirme yasağından ayrılmamak gerekir.

Hakem Değerlendirmesi : Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması : Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek : Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review : *Externally peer-reviewed.*

Conflict of Interest : *The author has no conflict of interest to declare.*

Grant Support : *The author declared that this study has received no financial support.*

KAYNAKÇA

AKYÜREK, Güçlü, “Ceza Yargılamasında Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi Sorunu”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 2012, S. 101, s. 61-82.

ARTUK, Mehmet Emin / GÖKCAN, Ahmet / ALŞAHİN, Mehmet Emin / ÇAKIR, Kerim, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 18. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2024.

AYDIN, Devrim, **Ceza Muhakemesinde Deliller**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014.

BİRTEK, Fatih, **AİHM Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016.

BOZBAYINDIR, Gülşah Bostancı, “Karşılaştırmalı Hukukta Delil Değerlendirme Yasakları”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Eylül 2019, C. 14, S. 157, s. 1746-1765.

CENTEL, Nur / ZAFER, Hamide, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 19. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2020.

ÇINAR, Ali Rıza, “Hukuka Aykırı Kanıtlar”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 2004, S. 55, s. 31-64.

DÖNMEZER, Sulhi / ERMAN, Sahir, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Cilt II**, 14. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2019.

DÜLGER, Murat Volkan, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Dışlama Kuralı ve Hukuka Aykırı Delillerin Uzak Etkisi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014.

EISENBERG, Ulrich, **Beweisrecht der StPO**, 8. Auflage, C.H. Beck Verlag, München, 2012.

ELLERBROK, Torben / HARTMANN, Lucas, “Die Fernwirkung des öffentlich-rechtlichen Reaktionsrechts auf die strafprozessualen Beweisverwertungsverbote”, C. 134, S. 3, **De Gruyter**, 2022, s. 708-746.

ERYILMAZ, Ali, **Ceza ve Disiplin Hukukunda Hukuka Aykırı Delil**, HUKAB Yayınları, Ankara, 2013.

GEDİK, Doğan, “Ceza Muhakemesinde Hakimin Delilleri Değerlendirme Serbestliği (CMK m.217)”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, 2019, C. 21, Özel Sayı, s. 913-963.

GEDİK, Doğan / TOPALOĞLU, Mahir, **Ceza Muhakemesinde İspat ve Şüphenin Sanık Lehine Yorumlanması**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014.

- GÖKCEN, Ahmet / ÇAKIR, Kerim, “Ceza Muhakemesinde Delil, Delillerin Muhafazası, Toplanması, Değerlendirilmesi ve Delil Yasakları”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağanı, 2019, C. 21, Özel Sayı, s. 2911-2951.
- GÜLŞEN, Recep, “Yargıtay Kararları Işığında Hukuka Aykırı Aramada Elde Edilen Delillerin Ceza Muhakemesinde Değerlendirilmesi”, **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, Adalet Yayınevi, 2015, C. 3, S. 2, s. 227-251.
- İPEKÇİOĞLU, Pervin Aksoy, “Gözaltında Alınan İfadenin Önemi ve Delil Değeri”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2008, C. 57, S. 3, s. 51-82.
- KARABULUT, Ferhat / KARAPAZARLIOĞLU, Ersin / TOSUN, Hamza, “Ceza Muhakemesinde Delil Kavramı ve Kovuşturma Sürecinde Hâkimlerin Delil Algısı”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 2015, S. 120, s. 386-422.
- KARAKEHYA, Hakan, “Ceza Muhakemesinin Amacı”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 2007, C. 65, S. 2, s. 121-142.
- KATOĞLU, Tuğrul, **Ceza Hukukunda Hukuka Aykırılık**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003.
- KAYA, Köroğlu, “İnsan Haklarının Korunması ve Ceza Politikası Bağlamında İşkence Yasağı ve Hukuka Aykırı Deliller”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Ocak 2016, Y. 7, S. 24, s. 461-512.
- KAYMAZ, Seydi, **Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı Deliller**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007.
- KOCA, Mahmut, “Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi Yasağı”, **Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2000, C. 4, S. 1-2, s. 105-146.
- KRETSCHMER, Joachim, “Die Lehre Der Strafprozessualen Beweisverwertungsverbote in Deutschland im Konflikt Zwischen Freiheit Und Sicherheit”, **Türk-Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2019, C. 1, S. 1, s. 17-37.
- KRETSCHMER, Joachim / FERENDECİ, Özden Özkaya, “Alman Ceza Yargılamasında Delillerin Kullanılması Yasağı - Anlamı, İşlevi ve Şartları”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Haziran 2018, C. 24, S. 1, s. 440-445.
- KÜPPER, Georg, “Tagebücher, Tonbänder, Telefonate - Zur Lehre von den selbständigen Beweisverwertungsverböten im Strafverfahren”, **Juristen Zeitung**, Mayıs 1990, C. 45, S. 9, s. 416-424.
- LIESCHKE, Michelle Nicole, **Ausgewählte Beweiserhebungs- und Beweisverwertungsverböte im Strafprozess**, Diplomarbeit an der Hochschule für öffentliche Verwaltung und Rechtspflege, Fortbildungszentrum des Freistaates Sachsen Fachbereich Rechtspflege, Meißen, 2021.

- LÜCKING, Erika, “Die strafprozessuale Überwachung des Fernmeldeverkehrs”, **Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht**, Freiburg im Breisgau, 1992.
- MERAKLI, Serkan, **Ceza Hukukunda Kusur**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.
- OSMANOĞLU, Kerem, “Ceza Muhakemesi Açısından Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Nisan 2012, S. 18, s. 137-172.
- ÖNDER, Ayhan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler C. II**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1989.
- ÖZBEK, Veli Özer, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Delil Yasakları”, **Alman Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku, C. III, Prof. Dr. Köksal Bayraktar’a Armağan**, İstanbul, 2010.
- ÖZBEK, Veli Özer / DOĞAN, Koray / BACAŞIZ, Pınar, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 15. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.
- ÖZBOYACI, Alper, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Delil Yasakları**, Kazancı Hukuk Yayınevi, İstanbul, 2008.
- ÖZDEMİR, Sibel Damla, “Hukuka Aykırı Delillerin Uzak Etkisi (Zehirli Ağacın Meyvesi Zehirli Olur Kuralı)”, **Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye 80. Yıl Armağanı**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 569-589.
- ÖZTÜRK, Bahri / TEZCAN, Durmuş / ERDEM, Mustafa Ruhan / GEZER, Özge Sırma / KIRIT, Yasemin Saygılar / ALAN, Esra / ÖZAYDIN, Özdem / TÜTÜNCÜ, Efser Erden / VİLLEMİN, Derya Altınok / TOK, Mehmet Can, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, 18. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.
- ÖZTÜRK, Berna, “Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi Sorunu”, **Ankara Hukuk Fakültesi Öğrencilerinin Fakültelerine Armağanı**, Ankara, 2008.
- ÖZTÜRK, Mustafa Kağan, “Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi Yasağı”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Temmuz 2021, C. 16, S. 179, s. 1339-1353.
- ROXIN, Claus / SCHÜNEMANN, Bernd, **Strafverfahrensrecht**, C.H. Beck Verlag, 30. Auflage, München, 2022.
- RÖSSNER, Dieter, **30 Probleme aus dem Strafprozessrecht**, 2. Auflage, Hermann Luchterhand Verlag, 2007.
- SCHAAL, Ingrid Maria, **Beweisverwertungsverbot bei informatorischer Befragung im Strafverfahren**, Tenea Verlag, Berlin, 2002.
- SCHWABEN, Sylvia, **Die personelle Reichweite von Beweisverwertungsverböten**, Cuvillier Verlag, Göttingen, 2005.
- SOYASLAN, Doğan, “Hukuka Aykırı Deliller”, **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Aralık 2003, C. 7, S. 3-4, s. 9-26.

- ŞAHİN, Cumhur / GÖKTÜRK, Neslihan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 15. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.
- ŞENOL, Cem, **Teori ve Uygulamada Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı Delillerin Kullanılması ve Değerlendirilmesi Yasası**, 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018.
- ÜNVER, Yener / HAKERİ, Hakan, **Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt III**, 20. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023.
- YENİSEY, Feridun / NUHOĞLU, Ayşe, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.